

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

פסולים בתקיעה עצמה

(כ"ז ב') **משנה:** התוקע לתוך הבור או לתוך הדות או לתוך הפיטס,¹ אם קול שופר שמע, יצא. ואם קול הברה (הד התקיעה) שמע, לא יצא.

אמר רב הונא: לא שנו (שלא יצא) אלא לאותן העומדים על שפת הבור. אבל אותן העומדין בבור, יצאו (שהם לעולם שומעים קול השופר).

תניא נמי הכי: התוקע לתוך הבור או לתוך הדות, יצא. **והתנן:** לא יצא? אלא לאו שמע מינה כדרב הונא, שמע מינה.

(כ"ח א') אמר רבה: (עמד על שפת הבור) שמע מקצת תקיעה (מחבירו התוקע) בבור, ומקצת תקיעה (כשיצא חברו לחוץ) על שפת הבור, יצא. מקצת תקיעה (בלילה) קודם שיעלה עמוד השחר, ומקצת תקיעה לאחר שיעלה עמוד השחר, לא יצא.

(ומקשה) מאי שנא התם (בסיפא) דבעינא כולה תקיעה בחיובא, וליכא, הכא נמי (כששמע חלק מהתקיעה בחוץ) בעינא כולה תקיעה בחיובא, וליכא!

(ומתרג' הכי השתא, התם לילה לאו זמן חיובא הוא כלל. הכא, בור מקום חיובא הוא לאותן העומדים בבור.

(ומקשה) למימרא דסבר רבה שמע סוף תקיעה בלא תחילת תקיעה יצא, וממילא תחילת תקיעה בלא סוף תקיעה יצא?! **תא שמע:** התוקע לתוך הבור או לתוך הדות... אם קול הברה שמע לא יצא. ואמאי, ליפוק בתחלת תקיעה, מקמי דליערבב קלא (עם הד התקיעה)!

(ומתרג' כי קאמר רבה, בתוקע ועולה לנפשיה (בתוקע לעצמו, שתחילתו וסופו בהכשר²).

שיטות הראשונים

שמע מקצת תקיעה: דעת רמב"ן, בעל העיטור, ריטב"א, ר"ן, ומאירי, דרבה מיירי בשומע מקצת שיש בו שיעור תקיעה. ולמסקנה, לעולם אינו יוצא עד שישמע כל התקיעה בכשרות. ודעת הרא"ש דמיירי שבאותו מקצת ששמע אין שיעור תקיעה. ובזה לא יצא. אבל כשיש באותו מקצת שיעור תקיעה, יצא. **ור"ף ורמב"ם** השמיטו דין שומע מקצת תקיעה, ודין תוקע ועולה לנפשיה שיצא.³ **והשו"ע** סתם כדעה ראשונה, ובשם יש אומרים **כרא"ש**.⁴

¹ בור ודוה חדא מילתא הוא, אלא שהבור בחפירה ודוה בבנין. פיטס, חבית גדולה. וכתב רב האי גאון שדברים הללו היו צריכין להן בימי הגזירה והמלכיות שהיו מתיראין מהן מלתקוע בגלוי. ר"ן.

² דבתחילה הוא והשופר בבור, ואמרן לעיל (כ"ז ב'): אותן העומדים בבור יצאו. רש"י.

³ הרז"ה (ז א ברי"ף) כתב, כיון דאסיקנא בתוקע ועולה לנפשיה, שייכא ליה בדרב הונא דאמר לא שנו אלא לאותן העומדים על שפת הבור וכו' לפיכך לא כתבו הרי"ף (משום שכבר כתב הא דרב הונא). והר"ן כתב שהרי"ף השמיטה לפי שהוא דבר שאינו מצוי.

⁴ או"ח תקפזג, כתב המשנ"ב (ס"ק טו) **שסברא ראשונה עיקר. ובשער הציון כתב שכן כתב הגר"א** (ס"ק ד). וכתב עוד, ואעפ"כ לא יברך עליו, דספק ברכות להקל. מקורות: רמב"ן (הו"ד בריטב"א). בעל העיטור (הו"ד בטור, סוס"י תקפז). ריטב"א (כ"ח א', ד"ה ואמאי). ר"ן (ז א ברי"ף, ד"ה וגרסינן). מאירי (כ"ח א', ד"ה מי ששמע). רא"ש (בתוספותיו, כ"ח א', ד"ה מקצת).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

התוקע לתוך הבור: מדברי רש"י משמע שהעומדים בתוך הבור לעולם יצאו, והעומדים על שפת הבור, פעמים שומעים קול שופר, ויצאו, ופעמים שומעים קול הברה. וכן נראה מדברי הרמב"ם⁵ ואילו הרא"ש ביאר שהעומדים על שפת הבור, לעולם אינם שומעים אלא קול הברה (שהקול מתבלבל בבור קודם שיצא לחוץ). והעומדים בבור לעולם קול שופר הם שומעים ויצאו. והשו"ע פסק כרש"י⁶.

התוקע לתוך הפיטס: כתב הר"ן מסתברא כי היכי דמפלגינן בבור, הכי נמי מפלגינן בפטס, דאותם העומדים בתוך הפטס יצאו. אבל הרמב"ם חילק בבור ודות, ובפטס לא חילק⁷. והשו"ע נקט לשון הרמב"ם⁸.

גדר המצווה של שופר: דעת רבינו תם וסמ"ג, שהמצוה היא בתקיעה. ויש לברך 'על תקיעת שופר'. ודעת בה"ג, רמב"ם, רא"ש, וריטב"א ועוד, שהמצווה היא בשמיעת קול השופר, ותקיעת השופר אינה אלא הכשר מצווה. ונוסח הברכה 'לשמוע קול שופר'. וכן פסק השו"ע⁹.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות ראש השנה, סימן תקפה)

ב. קדם שיתקע יברך: לשמע קול שופר, ויברך: ששהיננו. הגה: ואין חלוק בין אם יברך לעצמו, או שפבר יצא ומברך להוציא אחרים, אפלו הכי מברך התוקע שתי ברכות הנזכרות (בית יוסף ותרומת הדשן)...

(או"ח, הלכות ראש השנה, סימן תקפז)

א. התוקע בתוך הבור או בתוך המערה, אותם העומדים בתוך הבור והמערה יצאו; והעומדים בחוץ, אם קול שופר שמעו, יצאו, ואם קול הברה שמעו, לא יצאו; וכן התוקע לתוך חבית גדולה וכיוצא בה, אם קול שופר שמעו, יצאו, ואם קול הברה שמעו, לא יצאו.

ב. אם התחיל לתקע בבור ועלה חוץ לבור וגמרה, יצא, שפכל מה ששמע בין בפנים בין בחוץ הנה קול שופר. הגה: וכן אותם שהיו בבור בתחלת התקיעה (גמרא).

⁵ והרא"ש הקשה על פירוש זה, דלא מיסתבר שיהא תלוי בהבחנת האדם, דלמה נשתנה תקיעת הבור, פעמים קול שופר ופעמים קול הברה (כלומר אם הנתונים קבועים, מדוע שיהיה הבדל בין הפעמים השונות). ואם תלוי בעומק הבור או בקירובו על שפת הבור ובריחוקו, כל זה צריך שיעור!

⁶ או"ח תקפז, א. מקורות: רמב"ם (הל' שופר, ב, ח). רא"ש (ס' ח).

⁷ וכתב הר"ן שאולי דעת הרמב"ם שהברת הפיטס (היינו ההד שהוא יוצר) גדולה, אפילו העומדים בתוכו אם קול הברה שמעו לא יצאו.

⁸ או"ח תקפז, א. והביא המשנ"ב (ס"ק ח) את שתי האפשרויות בדעתו, וכתב, על כן יש להחמיר בזה (גם כשעמד בתוך החבית ושמע שם תקיעה) ולחזור ולתקוע בלי ברכה, אלא א"כ ברור לו שקול שופר שמעו. מקורות: רמב"ם (הל' שופר, א, ח). ר"ן (ז א ברי"ף, ד"ה גמ').

⁹ או"ח תקפה, ב. מקורות: בה"ג ור"ת (הו"ד ברא"ש ועוד). רמב"ם (הל' שופר, א, ג; ג, שו"ת 'פאר הדור' תשובה נא). רא"ש (ד, י). ריטב"א (ל"ד א', ד"ה כתב הרי"ף). רבינו ירוחם (תולדות אדם וחווה נתיב ו, ח"ב). סמ"ג (עשין מב, ד"ה וכי מברך).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

ג. השומע מקצת תקיעה שלא בחיוב, ומקצתה בחיוב; או שאמר לתוקע כמתעסק: פון להוציאני ידי חובתי, ותקע ומשך בה שיעור תקיעה, לא יצא; ויש אומרים שיצא אי אכא שיעור תקיעה בחיוב. הגה: והוא הדין אם שמע מקצת התקיעה קול הברה, כגון שהיה התוקע בבור והוא עומד בחוץ ובאמצע התקיעה יצא לחוץ (טור).
(או"ח, הלכות ראש השנה, סימן תקפח)

א. זמן תקיעת שופר ביום ולא בלילה; ומצותה משעת הנץ החמה ואילך, ואם תקע משעלה עמוד השחר יצא. ואם שמע מקצת תקיעה קדם שעלה עמוד השחר, ומקצתה אחר שעלה עמוד השחר, לא יצא. הגה: ואם היה שיעור תקיעה כמה ששמע ביום, נתבאר בסימן תקפז סעיף ג'.

תקיעה בשופר האסור בהנאה

(כ"ח א') אמר רב יהודה: בשופר של עולה (ותלשו מחיים⁴⁰) לא יתקע (שכן אסור בהנאה). ואם תקע, יצא. בשופר של שלמים לא יתקע. ואם תקע, לא יצא.

מאי טעמא? עולה בת מעילה היא, כיוון דמעל בה (ע"י התקיעה) נפקא לה לחולין. שלמים, דלאו בני מעילה נינהו (דאין מעילה בקדשים קלים אלא באימורים, ולאחר זריקה, כשהובררו לחלק גבוה), איסורא הוא דרכיב בהו, ולא נפקי לחולין.

מתקיף לה רבא: אימת מעל? לבתר דתקע. כי קא תקע, באיסורא תקע!

אלא אמר רבא: אחד זה ואחד זה, לא יצא.

הדר אמר: אחד זה ואחד זה יצא; מצוות לאו ליהנות ניתנו (לישראל להיות קיומם להם הנאה, אלא לעול על צואריהם ניתנו).

אמר רב יהודה: בשופר של עבודה זרה (ששימשו בו לע"ז ונאסר בהנאה) לא יתקע. ואם תקע, יצא (דמצוות לאו הנאה נינהו⁴¹). שופר של עיר הנדחת⁴² לא יתקע. ואם תקע, לא יצא.

מאי טעמא? עיר הנדחת כתותי מיכתת שיעוריה (דהא לשריפה קאי, וכשרוף דמי⁴³).

אמר רבא: המודר הנאה מחברו, מותר לתקוע לו תקיעה של מצווה. המודר הנאה משופר, מותר לתקוע בו

⁴⁰ דאילו לאחר זריקה, אין מעילה לא בעורה ולא בקרניה, שהכל לכהנים, כדאמרינן במנחות (פ"ג א') ובזבחים (פ"ו א') נאמר "לו יהיה" בעולה, ונאמר "לו יהיה" באשם, מה אשם עצמותיו מותרין, אף עולה עצמותיה מותרין. רש"י.

⁴¹ הקשה הריטב"א, דלעיל אמר רב יהודה בשופר של שלמים לא יצא, ולכאורה משום דלא סבירא סברא זו דמצוות לאו ליהנות ניתנו. ויש שגרסו משום כך כאן 'רבא'. אבל בנוסחי התלמוד וברי"ף גרסינן 'רב יהודה'. ותירץ, דהא דפריך רבא לעיל ותירץ, אליבא דרב יהודה היא. שאין לומר שחילק רב יהודה בין עולה לשלמים, אלא או בשניהם יצא או לא יצא. ומסקנתו בדעת רב יהודה שבשניהם יצא.

⁴² שהודחו רוב יושביה לעבוד עבודה זרה, ודינה מבואר (דברים, פר' ראה יג,ז), "וְאֵת כָּל שְׁלָלָה תִּקְבֹּץ אֶל תּוֹךְ רְחֹבָהּ וְשָׂרְפָתָהּ בְּאֵשׁ אֶת הָעִיר וְאֵת כָּל שְׁלָלָהּ כְּלִיל לֵה' אֱלֹהֶיךָ וְהִיְתָה תֵּל עוֹלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד".

⁴³ ושופר בעי שיעור, כדאמרינן לעיל, כ"ז ב', כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן. רש"י.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

תקיעה של מצווה.

ואמר רבא: המודר הנאה מחברו, מזה עליו מי חטאת, (ודווקא) בימות הגשמים (שאינן כאן אלא הנאת קיום המצוה, ומצוות לא ניתנו ליהנות), אבל לא בימות החמה (דאיכא הנאת הגוף). המודר הנאה ממעיין, טובל בו טבילה של מצווה (להיטהר). בימות הגשמים, אבל לא בימות החמה.

שיטות הראשונים

המודר הנאה מחברו מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה: דמצוות לאו ליהנות ניתנו. דעת הר"ה, דהיינו דווקא בשופר של ראש השנה, שמצוותו מן התורה. אבל בחצוצרות בתענית (שתקיעתם מדרבנן). לא. וכתב הר"ן, דלפי דבריו, אף בתקיעות דראש השנה צריך לדקדק, לפי שיש בהן מדרבנן. וכתב שאין דבריו מחוורין, דמכל מקום מצוה איכא.

המודר הנאה מחברו ומבקש ממנו להוציא בשופר: כתב הר"ן, מסתברא לי, דכי אמרינן מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה, דוקא כשהוא תוקע מאליו להוציא המודר הנאה. אבל כל שאמר לו המודר: 'תקע לי והוציאני', אסור, דשליחותיה קא עביד, ומהני ליה.¹⁴

שופר של עבודה זרה לא יתקע, ואם תקע יצא: כתבו הראשונים דמיירי בשל גוי, דיכול לבטלה, ולכן לא אמרינן כותותי מכתת שיעוריה. ודווקא במגביה הישראל על מנת שלא לקנותה.¹⁵ אבל עבודה זרה של ישראל אין לה ביטול עולמית, וכיון שאין לה בטול כותותי מכתת שיעוריה, ולא יצא.¹⁶ והמרדכי כתב בשם רבינו תם דאפילו בעבודה זרה של גויים לא יצא, אלא דווקא לאחר ביטול. ואפילו לאחר ביטול, לכתחילה לא יטול. ואם נטל יצא, וכגון שנתבטל מערב יום טוב.¹⁷ והשו"ע פסק כראשונים. והרמ"א כתב כמרדכי בשם יש מחמירין.¹⁸

שופר הגזול: כתב הרא"ש, אם תקע בשופר גזול, יצא. והכי איתא בירושלמי, מה בין לולב לשופר? אמר רב אסי בלולב כתיב "וּלְקַחְתֶּם לָכֶם", משלכם. ברם הכא "יום תְּרוּעָה יְהִיֶה לָכֶם", מכל מקום. וכן פסק הרמב"ם. וכתב, "שופר הגזול שְׁתַּקַּע בו - יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ, שְׁאִין הַמְצוּה אֶלָּא בְּשִׁמְיעַת הַקּוֹל, אִף עַל פִּי שְׁלֵא נִגַּע בו וְלֹא הִגְבִּיהוּ הַשּׁוֹמְעִ, וְאִין בְּקוֹל דִּין גָּזַל."¹⁹ והמאירי כתב בשם מקצת גדולי הדור, שפסול אף בדיעבד.²⁰ והשו"ע פסק כרמב"ם ורא"ש.²¹

¹⁴ וראיה לדבר מדאמרינן בפרק אין בין המודר (דף לה ב) איבעיא להו הני כהני שלוחי דידן הן או שלוחי דשמיא הן למאי נפקא מינה למודר הנאה אי אמרת שלוחי דידן הא קא מהני ליה ואסיר ואמרי' נמי התם אלא מדעתיה דבעל הכרי הא קא מהני ליה דקא עביד שליחותיה אלמא כל היכא דקא עביד שליחותיה אסור.

¹⁵ דעבודה זרה של נכרי נמי, מכי אגבהה נעשית עבודה זרה של ישראל, כדאמרינן בפ' כל הצלמים (מ"ב א') גזירה דלמא מגבה להו והדר מבטל.

¹⁶ וכי האי גוונא איכא בפרק לולב הגזול (ל"א ב') אהא דאמר רבא לולב של עבודה זרה אם נטל יצא, ופריך ממתניתין לולב של אשירה פסול, ומשני מתניתין באשירה דמשה, והכא מיירי בע"ז של נכרי, כיון דראויה להתבטל, לא מיכתת.

¹⁷ אבל ביו"ט, בעיא היא פרק כל הצלמים (מ"ז א') אם יש דיחוי אצל מצוות ולא אפשיטא.

¹⁸ או"ח תקפו"ג. וכתב המשנ"ב (ס"ק יח), ולענין דינא קיימא לן כסברא הראשונה, שהוא סברת רוב הפוסקים (וגם הרמ"א שהגיה כן, מכל מקום בהלכות לולב, סי' תרמט"ג, השמיט הגהתו ורמזה ברמז), ואפילו בלא נתבטלה כלל יכול לתקוע בו, אם אין לו אחר. רק אם ימצא אח"כ שופר כשר, צריך לתקוע בו מחדש לצאת ידי סברא זו, ובלי ברכה. מקורות: רא"ש (סי' ט). ר"ן (ז א ברי"ף, ד"ה אמר). רשב"א וריטב"א (ד"ה ואם תקע). מרדכי (סי' תשטז).

¹⁹ והקשה הראב"ד, ואפילו יהיה בו דין גזל, "יום תרועה יהיה לכם", מכל מקום, הכי איתא בירושלמי:

²⁰ וחולקים על הירושלמי, וסוברים, שכל המקיים מצוה בדבר הגזול לא קיים את המצוה, א"כ קנאה מן הדין כגון ביאוש ושנוי

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

נתיבי הלכה - הדף היומי

השתלשלות ההלכה מהדף
עד השולחן ערוך

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

המודר הנאה ממעיין אינו טובל בו בימות החמה: ביאר המאירי, שכל מצוה שהנאת הגוף מצטרפת בקיומה להנאת קיום המצוה, אסור למודר הנאה ממנו. ובשם גדולי הרבנים כתב, שהאיסור הוא דווקא אם באה הנאה לגוף גם אחר עשיית המצוה. אבל בלאו הכי, הנאת הגוף הבאה בשעת קיום המצוה אינה נחשבת כלום.^{23 22}

המודר הנאה ממעיין טובל בו בימות הגשמים: כתב המאירי, יש מי שאומר, דהיינו דווקא במצוה מן התורה, כשופר וטבילת נידה. אבל מצוה מדברי סופרים, כגון טבילת בעל קרי, אינה מפקעת את הנדר, והמודר הנאה ממעיין, אינו טובל אף בימות הגשמים. ודחה המאירי דבריהם, שהיות שאין כאן הנאת הגוף כלל, אף בשל רשות מותר, וכל שכן בסרך מצוה.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות ראש השנה, סימן תקפו)

- ב. הגוזל שופר ותקע בו, יצא אפלו לא נתיאשו הבעלים ממנו.
  - ג. תקע בשופר של עבודת כוכבים של ישראל, לא יצא. שאינה בטלה עולמית וכתותי מכתת שעוריה; אבל בשל עבודת כוכבים של עובד כוכבים, וכן במשמשי עבודת כוכבים של עובד כוכבים, לא יתקע; ואם תקע בו, יצא והוא שלא נתכונן לזכות בו; אבל אם נתכונן לזכות בו, לא יצא דהוה ליה עבודת כוכבים של ישראל (ויש מחמירין דאפלו בשל עובד כוכבים אינו יוצא אלא בנתבטל בערב יום טוב) (מרדכי) (ועין לעיל סי' תרמט, סעיף ג').
  - ד. שופר של תקרבת עבודת כוכבים, אפלו ה'ה של עובד כוכבים, שתקע בו, לא יצא משום דאינה בטלה עולמית.
  - ה. המדר הנאה משופר, אדם אחר תוקע בו וזה יוצא ידי חובה; אבל אם אמר: קונם לתקיעתו עלי, אסור לתקע בו אפלו תקיעה של מצוה.
- (יו"ד, הלכות נדרים, סימן רכא)
- יג. המדר הנאה משופר, מתר לתקע בו תקיעה של מצוה. המדר הנאה ממעיין, טובל בו טבילה של מצוה בימות הגשמים, אבל לא בימות החמה (כפול סי' ריז, כו).

מעשה. וכתב על זה המאירי, ואין הדברים נראין כלל.

²⁴ או"ח תקפ"ב. וכתב המשנ"ב (ס"ק ט), וכל זה בשתקע. אבל לכתחלה אסור לתקוע בו בעל כרחו של בעל השופר, ואפילו נתיאשו הבעלים ממנו. ומכל שכן דאין לברך עליו משום בוצע ברך וגו'. ועיין לעיל (או"ח יא,ו) בביה"ל, דאפילו היה יאוש ושינוי רשות או שינוי מעשה, גם כן אין כדאי לברך. וכתבו האחרונים דמותר ליטול שופר של חבירו בלא ידיעתו ולתקוע בו, דניחא ליה לאינש למיעבד מצוה בממונו, ובודאי היה מתרצה. ורשאי לתקוע בו כל המאה קולות, אע"פ שאינו מדינא, כיון שנהגו כן בודאי לא ימחה בזה. מקורות: ירושלמי (סוכה פרק ג, הלכה א). רמב"ם (הל' שופר א,ג). רא"ש (סי' ט).

²² וטעם איסור מעיין בימות החמה הוא, שאף לאחר המצוה משיג הגוף הנאה ממנה מצד מה שנתקרה. ואף בהזאה הם מפרשים שיש הנאה מועטת אחר מעשה. וכתב המאירי, ואין נראה לי כן, שהרי מודר משופר, אלמלא שאין הנאה לגוף בתקיעתו, היה אסור. הא אם היה הנאה לגוף בתקיעתו, אסור, אף על פי שבשעת הנאתו היה מקיים המצוה.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

כוונה בתקיעת שופר

(כ"ז ב') **משנה:** מי שהיה עובר אחורי בית הכנסת, או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת, ושמע קול שופר, או קול מגילה: אם כיוון לבו, יצא. ואם לאו, לא יצא. אע"פ שזה שמע וזה שמע (מכל מקום) זה כיוון לבו (ולכן יצא), וזה לא כיוון לבו.

(כ"ח א') שלחו ליה לאבוה דשמואל: כפאו ואכל מצה (בלילה ראשון של פסח), יצא.

(ומברר) כפאו מאן? אילימא כפאו שד (רוח רעה), **והתניא:** (אדם שהוא) עתים חלים, עתים שוטה, כשהוא חלים, הרי הוא כפיקח לכל דבריו. כשהוא שוטה, הרי הוא שוטה לכל דבריו! אמר רב אשי: שכפאוהו פרסיים (ואע"ג שלא נתכוון לצאת ידי חובת מצה בליל ראשון של פסח, יצא).

אמר רבא: זאת אומרת התוקע לשיר, יצא.

(ומקשה) פשיטא! היינו הך! (ומתרץ) מהו דתימא התם (באכילת מצה) אכול מצה אמר רחמנא, והא אכל. אבל הכא (בתקיעת שופר) 'זכרון תרועה' כתיב, והאי מתעסק בעלמא הוא, קמ"ל.²⁴

(כ"ח ב') אלמא קסבר רבא: מצות אין צריכות כוונה.

אמר ליה אביי: אלא מעתה הישן בשמיני בסוכה ילקה!

אמר לו: שאני אומר מצות אינו עובר עליהן אלא בזמן.

מתניב רב שמן בר אבא: מנין לכהן שעולה לדוכן, שלא יאמר: הואיל ונתנה לי תורה רשות לברך את ישראל, אוסיף ברכה אחת משלי, כגון "ה' אלהי אבותכם יסף עליכם"? תלמוד לומר לא תספו על הדבר. והא הכא, כיון דברוך ליה עברה ליה זמניה, וקתני דעבר!

שאני הכא, כיון דאלו מתרמי ליה צבורא אחרינא הדר מברך, כוליה יומא זמניה הוא.

(ושקיל וטרי, ומסיק) אלא אמר רבא: לצאת לא בעי כוונה. לעבור (על בל תוסיף), בזמנו (אם מוסיף בזמן המצווה) לא בעי כוונה. שלא בזמנו (כגון הישן בשמיני בסוכה) בעי כוונה (ואם אינו מתכוון למצווה, אינו עובר בבל תוסיף²⁵).

²⁴ רש"י פירש, מהו דתימא התם אכול מצה קאמר רחמנא והא אכל ונהנה באכילתו, הלכך לאו מתעסק הוא, שהרי אף לעניין חיוב חטאת אמרינן (כריתות י"ט ב'): המתעסק בחלבים ובעריות חייב, שכן נהנה (משא"כ בשופר, אין גופו נהנה). ולפי רש"י, קשה מה שכתוב 'אבל הכא זכרון תרועה'. וראה ריטב"א ור"ן. ורבינו חננאל גרס 'אבל הכא כוונת הלב בעינן, וליכא' (בניגוד למצה, שם עיקר המצווה אינה כוונת הלב אלא האכילה).

²⁵ וביאר המאירי (כ"ח ב', ד"ה כשם שצריך) הטעם שאינו עובר בבל תוסיף שלא בזמנו אלא בכוונה, משום שכששבת שמונת ימי החג, כדינו, והוסיף ושבת יום תשיעי שהוא ודאי חול, **אינו נקרא מוסיף**, שהרי דרכו של אדם לשבות אף בחול. וכן אם אכל מצה אחר שבעת ימי הפסח, אינו מוסיף במצוה, שהרי דרכו של אדם לאכול מצה אף בשאר ימות השנה. ואינו נקרא מוסיף, **אלא אם כן התכוין לעשות כן דרך קיום מצוה** (אבל בזמן המצוה, אף על התוספת יש שם של מצוה, וגם בלא כוונה עובר, כיון שמצוות אין צריכות כוונה).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות השי"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

(כ"ט א') אמר ליה רבי זירא לשמעיה (לשמשו): איכוון ותקע לי (תתכוון לתקוע בשמי להוציאני ידי חובתי). (ומדייק) אלמא קסבר משמיע בעי כוונה (להוציא השומע).

מיתבי: היה עובר אחורי בית הכנסת או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת, ושמע קול שופר, או קול מגילה, אם כיוון לבו יצא. וכי כיוון לבו מאי הוי, היאך (האחר, התוקע) לא קא מיכוון אדעתא דידיה!
(ומתריץ) הכא בשליח ציבור עסקינן, דדעתיה אכוליה עלמא.

(ומסיק) תנאי היא, **דתניא:** שומע, שומע לעצמו. ומשמיע, משמיע (לעצמו) לפי דרכו. אמר רבי יוסי: במה דברים אמורים (שמשמיע לפי דרכו)? בשליח ציבור. אבל ביחיד, לא יצא (השומע) עד שיתכוון שומע ומשמיע.

שיטות הראשונים

מצוות אם צריכות כוונה: דעת רב האי גאון, רי"ץ גיאת, רז"ה, רשב"א, וריטב"א, שלהלכה מצוות אין צריכות כוונה. דעת רמב"ן ורא"ש, שלהלכה מצוות צריכות כוונה. ודעת ראב"ד דכל לענין אכילה לא בעינן כוונה למצוה, אבל לשאר מצוות בעינן כוונה²⁶.²⁷ והשו"ע הביא שתי הדעות הראשונות, והכריע דמצוות צריכות כוונה²⁸.

לעבור על כל תוספי, בזמנו, לא בעי כוונה: דעת רבינו ירוחם, דלעבור על כל תוספי ולצאת ידי חובת המצווה, דין אחד להם. ואם לצאת בעי כוונה, הוא הדין לעבור. וכן להיפך. ואילו הרא"ש פסק שמצוות צריכות כוונה, ובלעבור על כל תוספי, בזמנו, פסק שאין צריך כוונה. וכן פסק השו"ע²⁹.

²⁶ דרבי זירא אדרבא הוא דפליג דאמר התוקע לשיר יצא, אבל אדאבוה דשמואל לא פליג. והיכא דכפאוהו ואכל מצה יצא, דשניא אכילה משאר מצות הואיל ונהנה, שכן מצינו (כריתות י"ט א') מתעסק בשבת פטור, אבל מתעסק בחלבים ועריות חייב, שכבר נהנה. ורבא הוא דליף לשאר מצות מאכילת מצה, ולא קיימא לן כוותיה, אלא כרבי זירא דמעשה רב. ראב"ד (כתוב שם, פסחים).

²⁷ בדעת הרי"ף נחלקו הראשונים. הרי"ף הביא רק את הברייתא שאומרת לא יצא עד שיתכוין שומע ומשמיע, וכן את דברי רבי זירא. וכן בפסחים הביא דברי רבי יוסי שאמר אע"פ שטיבל בחזרת, מצוה להביא לפניו חזרת (שממש למדה הגמרא שסובר מצוות צריכות כוונה), ולא הביא את הברייתא 'אכלן בלא מתכוין, יצא'. והבינו בשיטתו הרמב"ן, רבינו יונה, רז"ה, רא"ש, ורבינו ירוחם, שהוא פוסק מצוות צריכות כוונה. אמנם הרשב"א דייק מדבריו שסובר להלכה מצוות אין צריכות כוונה.

וכן בדעת הרמב"ם נחלקו המפרשים: בהל' שופר (בד, פסק שלא יצא עד שיתכוין שומע ומשמיע. בהל' חמץ ומצה (וג, פסק שאם אכל בלא כוונה, כגון שאנסוהו, יצא. דעת הר"ן (והכס"מ) ששיטת הרמב"ם כשיטת ראב"ד, שסתם מצוות צריכות כוונה, למעט מצוות שיש הנאת הגוף בעשייתן, שאינן צריכות כוונה. ודעת רבי אברהם בן הרמב"ם שלדעת הרמב"ם בכל המצוות שיש בהן מעשה, אין צריך כוונה, למעט תקיעת שופר, שם המצווה היא השמיעה, וללא כוונה לא עשה כלום (וכעין זה במגיד משנה, הל' שופר בד, ועיי"ש שמסתפק בדבר).

²⁸ או"ח סד, וביאר בב"י (תקפטח) דהכי נקטינן, כיון דהרי"ף והרמב"ם והרא"ש מסכימין דמצוות צריכות כוונה (וזה כפי הבנתו ברי"ף וברמב"ם). וכתב המשנ"ב (סד, ס"ק י) שהמג"א כתב בשם הרדב"ז, דדווקא במצווה דאורייתא צריך כוונה. אבל במצווה דרבנן, אין צריך כוונה. אמנם מביאור הגר"א (או"ח תפטג, ד, ס"ק וז, ועיי"ש 'ברכת אליהו' הערה 3) משמע שאין לחלק בין מצווה דאורייתא לדרבנן. עוד כתב המשנ"ב, שגם לפסק השו"ע שצריך כוונה, כשלא כיוון וחוזר לקיים המצווה, לא יברך עליה, לחוש לדעה השניה. עוד כתב בשם החיי אדם, שהיכא שמוכח לפי העניין שעשייתו היא כדי לצאת, אע"פ שלא כיוון בפירושו, יצא. עיי"ש. מקורות: רב האי גאון (ה"ד ברי"ץ גיאת, הל' ראש השנה, ד"ה ולענין פסקא). רמב"ן (מלחמת ה', ז א ברי"ף). רז"ה וראב"ד (מאור וכתוב שם - פסחים כד ב-כה א ברי"ף; ראש השנה ז א ברי"ף). רמב"ם (הל' שופר בד, הל' חמץ ומצה (ג). רא"ש (סי' יא). וכן ראה תוספות (פסחים קט"ו א', ד"ה מתקיף).

²⁹ או"ח תרנא, יד (ומשנ"ב ס"ק נח; ועיי"ש ביה"ל ד"ה משום). מקורות: רבינו ירוחם (נתיב יג, ח"ג; ה"ד במג"א תרנא, יד, ס"ק כז).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומית לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות קריאת שמע, סימן ס)

ד. יש אומרים שאין מצות צריכות פונה, ויש אומרים שצריכות פונה לצאת בעשיית אותה מצוה, וכן הלכה.
(או"ח, הלכות ראש השנה, סימן תקפט)

ח. המתעסק בתקיעת שופר להתלמד, לא יצא ידי חובתו; וכן השומע מן המתעסק, לא יצא; וכן התוקע לשורר ולא נתפנו לתקיעת מצוה, לא יצא. נתפנו שומע לצאת ידי חובתו, ולא נתפנו התוקע להוציאו; או שנתפנו התוקע להוציאו ולא נתפנו השומע לצאת, לא יצא ידי חובתו עד שיתפנו שומע ומשמיע.
(או"ח, הלכות פסח, סימן תעה)

ד. אכל מצה בלא פונה, כגון שאנסוהו עכו"ם או לסטים לאכל, יצא ידי חובתו כיון שהוא יודע שהלילה פסח ושהוא חייב באכילת מצה; אבל אם היה סבור שהוא חל, או שאין זו מצוה, לא יצא.
(או"ח, הלכות מגילה ופורים, סימן תרצ)

ג. היה כותבה, שקורא פסוק במגלה שהוא מעתיק ממנה, וכותבה; אם כן לבו לצאת ידי חובתו, יצא, והוא שתהא פתובה כלה לפניו במגלה שהוא מעתיק ממנה; וכן אם היה מגיחה; וכן אם היה דורשה, שקורא פסוק במגלה שלמה ודורשו, אם כן לבו לצאת ידי חובתו, יצא; ולא יפסיק בה בענינים אחרים כשדורשה, שאסור להפסיק בה בענינים אחרים.
(או"ח, הלכות לולב, סימן תרנא)

יד. לא יוסיף מין אחר על ארבעת המינים, משום בל תוסיף (דברים ד,ב).